๗. จูฬตณฺหาสงฺขยสุตฺต

[๓๙๐] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ ปุพฺพาราเม มิคารมาตุปาสาเท. อถ โข สกฺโก เทวานมินฺโท, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิโต โข สกฺโก เทวานมินฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ "กิตฺตาวตา นุ โข ภนฺเต ภิกฺขุ สมฺมทญฺญาวิมุตฺโต โหติ อจฺจนฺตนิฏฺโฐ อจฺจนฺตโยคกฺเขมี อจฺจนฺตพฺรหฺมจารี อจฺจนฺตปริโยสาโน เสฏฺโฐ เทวมนุสฺสานนฺ"ติ.

อิธ เทวานมินฺท ภิกฺขุโน สุตํ โหติ "สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสายา"ติ, เอวญฺเจ ตํ เทวานมินฺท ภิกฺขุโน สุตํ โหติ "สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสายา"ติ, โส สพฺพํ ธมฺมํ อภิชานาติ, สพฺพํ ธมฺมํ อภิญฺญาย สพฺพํ ธมฺมํ ปริชานาติ, สพฺพํ ธมฺมํ ปริญฺญาย ยงฺกิญฺจิ เวทนํ เวเทติ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา. โส ตาสุ เวทนาสุ อนิจฺจานุปสฺสี วิหรติ, วิราคานุปสฺสี วิหรติ, นิโรธานุปสฺสี วิหรติ, ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี วิหรติ. โส ตาสุ เวทนาสุ อนิจฺจานุปสฺสี วิหรนฺโต วิราคานุปสฺสี วิหรนฺโต นิโรธานุปสฺสี วิหรนฺโต ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี วิหรนฺโต น กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ, อนุปาทิยํ น ปริตสฺสติ, อปริตสฺสํ ปจฺจตฺตญฺเญว ปรินิพฺพายติ, "ขีณา ชาติ; วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ; กตํ กรณียํ; นาปรํ อิตฺถตฺตายา"ติ ปชานาติ. เอตฺตาวตา โข เทวานมินฺท ภิกฺขุ สมฺมทญฺญาวิมุตฺโต โหติ อจฺจนฺตนิฏฺโฐ อจฺจนฺตโยคกฺเขมี อจฺจนฺตพฺรหฺมจารี อจฺจนฺตปริโยสาโน เสฏฺโฐ เทวมนุสฺสานนฺติ.

อถ โข สกฺโก เทวานมินฺโท ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายิ.

[๓๙๑] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ภควโต อวิทูเร นิสินฺโน โหติ. อถ โข อายสฺมโต มหาโมคฺคลฺลานสฺส เอตทโหสิ "กินฺนุ โข โส ยกฺโข ภควโต ภาสิตํ อภิสเมจฺจ อนุโมทิ, อุทาหุ โน? ยนฺนูนาหํ ตํ ยกฺขํ ชาเนยฺยํ ยทิ วา โส ยกฺโข ภควโต ภาสิตํ อภิสเมจฺจ อนุโมทิ, ยทิ วา โน"ติ. อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน, เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย; เอวเมว ปุพฺพาราเม มิคารมาตุปาสาเท อนฺตรหิโต เทเวสุ ตาวตึเสสุ ปาตุรโหสิ. เตน โข ปน สมเยน สกฺโก เทวานมินฺโท เอกปุณฺฑรีเก อุยฺยาเน ทิพฺเพหิ ปญฺจหิ ตุริยสเต[๑]หิ สมปฺปิโต สมงฺคีภูโต ปริจาเรติ. อทฺทสา โข สกฺโก เทวานมินฺโท อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ ทูรโตว อาคจฺฉนฺตํ; ทิสฺวาน ตานิ ทิพฺพานิ ปญฺจ ตุริยสตานิ ปฏิปณาเมตฺวา, เยนายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ เอตทโวจ "เอหิ โข มาริส โมคฺคลฺลาน, สฺวาคตํ มาริส โมคฺคลฺลาน; จิรสฺสํ โข มาริส โมคฺคลฺลาน อิมํ ปริยายมกาสิ, ยทิทํ อิธาคมนาย. นิสีท มาริส โมคฺคลฺลาน, อิทมาสนํ ปญฺญตฺตนฺ"ติ. นิสีทิ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ปญฺญตฺเต อาสเน. สกฺโกปิ โข เทวานมินฺโท อญฺญตรํ นีจํ อาสนํ คเหตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข สกฺกํ เทวานมินฺทํ อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน เอตทโวจ "ยถากถํ ปน เต[๒] โกสิย ภควา สํขิตฺเตน ตณฺหาสงฺขยวิมุตฺตึ อภาสิ; สาธุ มยมฺปิ เอติสฺสา กถาย ภาคิโน อสฺสาม สวนายา"ติ.

[๓๙๒] มยํ โข มาริส โมคฺคลฺลาน พหุกิจฺจา พหุกรณียา อปฺเปว สเกน กรณีเยน, อปิจ เทวานํเยว ตาวตึสานํ กรณีเยน. อปิจ มาริส โมคฺคลฺลาน สุสฺสุตํเยว โหติ สุคฺคหิตํ สุมนสิกตํ สูปธาริตํ, ยนฺโน ขิปฺปเมว อนฺตรธายติ. ภูตปุพฺพํ มาริส โมคฺคลฺลาน เทวาสุรสงฺคาโม สมุปพฺยูโฬฺห[๓] อโหสิ. ตสฺมึ โข ปน มาริส โมคฺคลฺลาน สงฺคาเม เทวา ชินึสุ, อสุรา ปราชินึสุ. โส โข อหํ มาริส

---

๑ ฉ.ม. ตูริยสเตหิ　　๒ ฉ.ม. โข　　๓ สี. สมูปพฺพฺยูโฬฺห

โมคฺคลฺลาน ตํ สงฺคามํ อภิวิชินิตฺวา วิชิตสงฺคาโม, ตโต ปฏินิวตฺติตฺวา เวชยนฺตํ นาม ปาสาทํ มาเปสึ. เวชยนฺตสฺส โข มาริส โมคฺคลฺลาน ปาสาทสฺส เอกสตํ นิยฺยูหํ, เอกเมกสฺมึ นิยฺยูเห สตฺต สตฺต กูฏาคารสตานิ, เอกเมกสฺมึ กูฏาคาเร สตฺต สตฺต อจฺฉราโย, เอกเมกิสฺสา อจฺฉราย สตฺต สตฺต ปริจาริกาโย. อิจฺเฉยฺยาสิ โน ตฺวํ มาริส โมคฺคลฺลาน เวชยนฺตสฺส ปาสาทสฺส รามเณยฺยกํ ทฏฺฐุนฺติ. อธิวาเสสิ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ตุณฺหีภาเวน.

[๓๙๓] อถ โข สกฺโก จ เทวานมินฺโท เวสฺสวโณ จ มหาราชา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ ปุรกฺขตฺวา, เยน เวชยนฺโต ปาสาโท, เตนุปสงฺกมึสุ. อทฺทสาสุํ[๑] โข สกฺกสฺส เทวานมินฺทสฺส ปริจาริกาโย อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ ทูรโตว อาคจฺฉนฺตํ; ทิสฺวาน โอตฺตปฺปมานา หิรียมานา สกํ สกํ โอวรกํ ปวิสึสุ. เสยฺยถาปิ นาม สุณิสา สสุรํ ทิสฺวา โอตฺตปฺปติ หิรียติ, เอวเมว สกฺกสฺส เทวานมินฺทสฺส ปริจาริกาโย อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ ทิสฺวา โอตฺตปฺปมานา หิรียมานา สกํ สกํ โอวรกํ ปวิสึสุ. อถ โข สกฺโก จ เทวานมินฺโท เวสฺสวโณ จ มหาราชา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ เวชยนฺเต ปาสาเท อนุจงฺกมาเปนฺติ อนุวิจราเปนฺติ "อิทมฺปิ มาริส โมคฺคลฺลาน ปสฺส เวชยนฺตสฺส ปาสาทสฺส รามเณยฺยกํ, อิทมฺปิ มาริส โมคฺคลฺลาน ปสฺส เวชยนฺตสฺส ปาสาทสฺส รามเณยฺยกนฺ"ติ. โสภติทํ อายสฺมโต โกสิยสฺส, ยถาตํ ปุพฺเพ กตปุญฺญสฺส; มนุสฺสาปิ กิญฺจิเทว รามเณยฺยกํ ทิสฺวา[๒] เอวมาหํสุ "โสภติ วต โภ ยถา เทวานํ ตาวตึสานนฺ"ติ. ตยิทํ อายสฺมโต โกสิยสฺส โสภติ, ยถาตํ ปุพฺเพ กตปุญฺญสฺสาติ. อถ โข อายสฺมโต มหาโมคฺคลฺลานสฺส เอตทโหสิ "อติพาฬฺหํ โข อยํ ยกฺโข ปมตฺโต วิหรติ. ยนฺนูนาหํ อิมํ ยกฺขํ สํเวเชยฺยนฺ"ติ. อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ตถารูปํ อิทฺธาภิสงฺขารํ อภิสงฺขาสิ[๓], ยถา เวชยนฺตํ ปาสาทํ ปาทงฺคุฏฺฐเกน สงฺกมฺเปสิ สมฺปกมฺเปสิ สมฺปเวเธสิ. อถ โข

---

๑ ฉ.ม. อทฺทสํสุ ๒ สี.อิ. ทิฏฺฐา ๓ ก.สี. อภิสงฺขาเรสิ

ส์กฺโก จ เทวานมินฺโท เวส์สวโณ จ มหาราชา เทวา จ ตาวติ์สา อจฺฉริยพฺภูต-จิตฺตชาตา อเหสุ์ "อจฺฉริยं วต โภ, อพฺภูตं วต โภ ส์มณส์ส มหิทฺธิกตา มหานุภาวตา; ยตฺร หิ นาม ทิพฺพภวนำ ปาทงฺคุฏฺเฐน ส์งฺกมฺเปส์ส์ติ ส์มฺปกมฺเปส์ส์ติ ส์มฺปเวเธส์ส์ติ"ติ.

อถ โข อายส์มา มหาโมคฺคลฺลาโน ส์กฺกำ เทวานมินฺทำ ส์ว์คฺคำ โสมหฏฺฐชาตำ วิทิตฺวา ส์กฺกำ เทวานมินฺทำ เอตทโวจ "ยถากถำ ปน เต โกสิย ภควา ส์ขิตฺเตน คณฺหาส์งฺขยวิมุตฺติ์ อภาสิ์; สาธุ มยมฺปี เอติส์สา กถาย ภาคิโน อส์สาม ส์วนายา"ติ.

[๓๙๔] อิชาหำ มาริส์ โมคฺคลฺลาน, เยน ภควา, เตนุปส์งฺกมิ์; อุปส์งฺกมิตฺวา ภควนฺตำ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตำ อฏฺฐาสิ์; เอกมนฺตำ ฐิโต โข อหำ มาริส์ โมคฺคลฺลาน ภควนฺตำ เอตทโวจำ "กิตฺตาวตา นุ โข ภนฺเต ภิกฺขุ ส์ขิตฺเตน คณฺหาส์งฺขยวิมุตฺโต โหติ อจฺจนฺตนิฏฺโฐ อจฺจนฺตโยคกฺเขมี์ อจฺจนฺตพฺรหฺมจาริ์ อจฺจนฺตปริโยสาโน เสฏฺโฐ เทวมนุส์สานนฺ"ติ. เอวำ วุตฺเต มาริส์ โมคฺคลฺลาน ภควา มำ เอตทโวจ "อิช เทวานมินฺท ภิกฺขุโน สุตำ โหติ 'ส์พฺเพ ธมฺมา นาลำ อภินิเวส์สายา'ติ. เอวญฺเจ ตำ เทวานมินฺท ภิกฺขุโน สุตำ โหติ 'ส์พฺเพ ธมฺมา นาลำ อภินิเวส์สายา'ติ. โส ส์พฺพำ ธมฺมำ อภิชานาติ, ส์พฺพำ ธมฺมำ อภิญฺญาย ส์พฺพำ ธมฺมำ ปริชานาติ, ส์พฺพำ ธมฺมำ ปริญฺญาย ยงฺกิญฺจิ เวทนำ เวเทติ สุขำ วา ทุกฺขำ วา อทุกฺขมสุขำ วา. โส ตาสุ เวทนาสุ อนิจฺจานุปส์สี์ วิหรติ, วิราคานุปส์สี์ วิหรติ, นิโรธานุปส์สี์ วิหรติ, ปฏินิส์ส์คฺคานุปส์สี์ วิหรติ. โส ตาสุ เวทนาสุ อนิจฺจานุปส์สี์ วิหรนฺโต วิราคานุปส์สี์ วิหรนฺโต นิโรธานุปส์สี์ วิหรนฺโต ปฏินิส์ส์คฺคานุปส์สี์ วิหรนฺโต น กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ, อนุปาทิยำ น ปริตส์ส์ติ, อปริตส์ส์ำ ปจฺจตฺตญฺเญว ปรินิพฺพายติ, 'ขี์ณา ชาติ; วุสิตำ พฺรหฺมจริยำ; กตำ กรณี์ยำ; นาปรำ อิตฺถตฺตายา'ติ ปชานาติ. เอตฺตาวตา โข เทวานมินฺท ภิกฺขุ ส์ขิตฺเตน คณฺหา-

สงฺขยวิมุตฺโต โหติ อจฺจนฺตนิฏฺโฐ อจฺจนฺตโยคกฺเขมี อจฺจนฺตพฺรหฺมจารี อจฺจนฺตปริโยสาโน เสฏฺโฐ เทวมนุสฺสานนฺ'ติ. เอวํ โข เม มาริส โมคฺคลฺลาน ภควา สญฺชีตฺเตน ตณฺหาสงฺขยวิมุตฺตึ อภาสี''ติ.

อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน สกฺกสฺส เทวานมินฺทสฺส ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา, เสยฺยถาปี นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย; เอวเมว เทเวสุ ตาวตึเสสุ อนฺตรหิโต ปุพฺพาราเม มิคารมาตุปาสาเท ปาตุรโหสิ. อถ โข สกฺกสฺส เทวานมินฺทสฺส ปริจาริกาโย, อจิรปกฺกนฺเต อายสฺมนฺเต มหาโมคฺคลฺลาเน, สกฺกํ เทวานมินฺทํ เอตทโวจุ ''เอโส นุ โข เต มาริส โส ภควา สตฺถา''ติ. น โข เม มาริสา โส ภควา สตฺถา, สพฺรหฺมจารี เม เอโส อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโนติ. ตาภา เต มาริส, สุตฺตญฺจ เต มาริส, ยสฺส เต สพฺรหฺมจารี เอวมหิทฺธิโก เอวมหานุภาโว, อโห นูน เต โส ภควา สตฺถา''ติ.

[๓๙๕] อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตं นิสินฺโน โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ภควนฺตํ เอตทโวจ ''อภิชานาติ โน ภนฺเต ภควา 'อหุ ญาตญฺญตรสฺส มเหสกฺขสฺส ยกฺขสฺส สญฺชีตฺเตน ตณฺหาสงฺขยวิมุตฺตึ ภาสิตา''ติ. อภิชานามหํ โมคฺคลฺลาน: อิธ สกฺโก เทวานมินฺโท, เยนาหํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตं อฏฺฐาสิ; เอกมนฺตं ฐิโต โข โมคฺคลฺลาน สกฺโก เทวานมินฺโท มं เอตทโวจ ''กิตฺตาวตา นุ โข ภนฺเต ภิกฺขุ สญฺชีตฺเตน ตณฺหาสงฺขยวิมุตฺโต โหติ อจฺจนฺตนิฏฺโฐ อจฺจนฺตโยคกฺเขมี อจฺจนฺตพฺรหฺมจารี อจฺจนฺตปริโยสาโน เสฏฺโฐ เทวมนุสฺสานนฺ''ติ. เอวํ วุตฺเต อหํ โมคฺคลฺลาน สกฺกं เทวานมินฺทं เอตทโวจํ ''อิธ เทวานมินฺท ภิกฺขุโน สุตํ โหติ 'สพฺเพ ธมฺมา นาลं อภินิเวสายา'ติ. เอวญฺเจ ตं เทวานมินฺท ภิกฺขุโน สุตं โหติ 'สพฺเพ ธมฺมา นาลं อภินิเวสายา'ติ. โส สพฺพํ ธมฺมํ อภิชานาติ, สพฺพํ ธมฺมํ อภิญฺญาย สพฺพํ ธมฺมं

ปริชานาติ, สพฺพํ ธมฺมํ ปริญฺญาย ยงฺกิญฺจิ เวทนํ เวเทติ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา. โส ตาสุ เวทนาสุ อนิจฺจานุปสฺสี วิหรติ, วิราคานุปสฺสี วิหรติ, นิโรธานุปสฺสี วิหรติ, ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี วิหรติ. โส ตาสุ เวทนาสุ อนิจฺจานุปสฺสี วิหรนฺโต วิราคานุปสฺสี วิหรนฺโต นิโรธานุปสฺสี วิหรนฺโต ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี วิหรนฺโต น กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ, อนุปาทิยํ น ปริตสฺสติ, อปริตสฺสํ ปจฺจตฺตญฺเญว ปรินิพฺพายติ, 'ขีณา ชาติ; วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ; กตํ กรณียํ; นาปรं อิตฺถตฺตายา'ติ ปชานาติ. เอตฺตาวตา โข เทวานมินฺท ภิกฺขุ สงฺขิตฺเตน ตณฺหาสงฺขย-วิมุตฺโต โหติ อจฺจนฺตนิฏฺโ อจฺจนฺตโยคกฺเขมี อจฺจนฺตพฺรหฺมจารี อจฺจนฺตปริโยสาโน เสฏฺโ เทวมนุสฺสานนฺ"ติ. เอวํ โข อหํ โมคฺคลฺลาน อภิชานามิ "สกฺกสฺส เทวานมินฺทสฺส สงฺขิตฺเตน ตณฺหาสงฺขยวิมุตฺติ ภาสิตา"ติ.

อิทมโวจ ภควา. อตฺตมโน อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ภควโต ภาสิตं อภินนฺทีติ.

จูฬทณฺหาสงฺขยสุตฺตं นิฏฺฐิตं สตฺตมं.

และความไม่พอใจให้ปรากฏ ข้าพเจ้าจำได้ว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เริ่มโต้วาทะกับท่านมักขลิ โคสาล ... ท่านอชิตะ เกสกัมพล ... ท่านปกุธะ กัจจายนะ ... ท่านสัญชัย เวลัฏฐบุตร ... ท่านนิครนถ์ นาฏบุตร'[๑] แม้ท่านนิครนถ์ นาฏบุตรนั้น เริ่มโต้วาทะกับข้าพเจ้า ก็นำเรื่องอื่นมาพูดกลบเกลื่อนเสียและชักนำให้พูดออกนอกเรื่อง ทั้งทำความโกรธเคืองและความไม่พอใจให้ปรากฏ ส่วนพระโคดมผู้เจริญผู้ที่ข้าพเจ้ามาสนทนากระทบกระทั่งและไต่ถามด้วยถ้อยคำที่ปรุงแต่งมาอย่างนี้ ก็ยังมีพระฉวีวรรณผ่องใส ทั้งมีพระพักตร์เปล่งปลั่ง เพราะท่านเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ เอาละ บัดนี้ ข้าพเจ้าขอทูลลากลับ เพราะมีกิจมาก มีหน้าที่ที่จะต้องทำอีกมาก"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ท่านจงกำหนดเวลาที่สมควร ณ บัดนี้เถิด"

ครั้งนั้น สัจจกะ นิครนถบุตรชื่นชมยินดีพระภาษิตของพระผู้มีพระภาค ลุกจากอาสนะแล้วจากไป ดังนี้แล

มหาสัจจกสูตรที่ ๖ จบ

๗. จูฬตัณหาสังขยสูตร
ว่าด้วยความสิ้นตัณหา สูตรเล็ก
ปัญหาธรรมของท้าวสักกะ

[๓๙๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปราสาทของมิคารมาตา ณ บุพพาราม เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว ได้ประทับยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคอย่างนี้ว่า

---

[๑] ความหมายของชื่อครูทั้ง ๖ ดูเชิงอรรถที่ ๑-๖ ข้อ ๓๑๒ (จูฬสาโรปมสูตร) หน้า ๓๔๙ ในเล่มนี้

Scanned with CamScanner

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กล่าวโดยย่อ ด้วยข้อปฏิบัติเพียงเท่าไร ภิกษุจึงชื่อว่าเป็นผู้หลุดพ้นแล้วด้วยธรรมเป็นที่สิ้นตัณหา มีความสำเร็จสูงสุด[๑] มีความเกษมจากโยคะสูงสุด[๒] ประพฤติพรหมจรรย์ถึงที่สุด[๓] มีที่สุดอันสูงสุด[๔] เป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "จอมเทพ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ได้สดับว่า 'ธรรมทั้งปวง[๕]ไม่ควรยึดมั่น' ถ้าข้อนั้นภิกษุได้สดับแล้วอย่างนี้ว่า 'ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น' ภิกษุนั้นย่อมรู้ยิ่งธรรมทั้งปวง ครั้นรู้ยิ่งธรรมทั้งปวงแล้ว ย่อมกำหนดรู้ธรรมทั้งปวง ครั้นกำหนดรู้ธรรมทั้งปวงแล้ว เธอได้เสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง สุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม มิใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ตาม เธอพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง พิจารณาเห็นความคลายกำหนัด พิจารณาเห็นความดับ และพิจารณาเห็นความสลัดทิ้งในเวทนาทั้งหลายนั้นอยู่ เมื่อพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง พิจารณาเห็นความคลายกำหนัด พิจารณาเห็นความดับ และพิจารณาเห็นความสลัดทิ้งในเวทนาทั้งหลายนั้นอยู่ ย่อมไม่ยึดมั่นอะไร ๆ ในโลก เมื่อไม่ยึดมั่น ย่อมไม่สะดุ้งหวาดหวั่น เมื่อไม่สะดุ้งหวาดหวั่น ย่อมดับกิเลสได้เฉพาะตนและรู้ชัดว่า 'ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป[๖],

---

[๑] **มีความสำเร็จสูงสุด** (อัจจันตนิฏฐะ) หมายถึงผ่านที่สุดกล่าวคือความสิ้นไปและเสื่อมไปเพราะไม่มีธรรมเครื่องกำเริบอีก ได้แก่ ถึงพระนิพพาน (ม.มู.อ. ๒/๓๙๐/๒๐๕, องฺ.เอกาทสก.อ. ๓/๑๐/๓๘๓, ม.มู.ฏีกา ๒/๓๙๐/๒๖๖)

[๒] **มีความเกษมจากโยคะสูงสุด** หมายถึงบรรลุธรรมที่สูงสุดอันปราศจากโยคะ ๔ คือ กาม ภพ ทิฏฐิ อวิชชา หมายถึงบรรลุพระนิพพาน ชื่อว่าผู้มีความปลอดโปร่งจากโยคกิเลส (ที.ปา. ๑๑/๓๑๒/๒๐๕ องฺ.จตุกฺก. (แปล) ๒๑/๑๐/๑๒)

[๓] **ประพฤติพรหมจรรย์ถึงที่สุด** หมายถึงอยู่จบพรหมจรรย์ แล้วมีสภาวะที่ไม่เสื่อมอีก (ม.มู.อ. ๒/๓๙๐/๒๐๕, ม.มู.ฏีกา ๒/๓๙๐/๒๐๖๖)

[๔] **มีที่สุดอันสูงสุด** หมายถึงมีที่สุดแห่งพรหมจรรย์ที่อยู่จบแล้ว (ม.มู.อ. ๒/๓๙๐/๒๐๕, ม.มู.ฏีกา ๒/๓๙๐/๒๖๖) และดู องฺ.เอกาทสก. (แปล) ๒๔/๑๐/๔๐๖

[๕] **ธรรมทั้งปวง** หมายถึงขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ และธาตุ ๑๘ เป็นธรรมที่ไม่ควรยึดมั่นด้วยอำนาจตัณหาและทิฏฐิ เพราะเป็นภาวะไม่ดำรงอยู่โดยอาการที่บุคคลจะยึดถือได้ (ม.มู.อ. ๒/๓๙๐/๒๐๕-๒๐๖)

[๖] ดูเชิงอรรถที่ ๑-๓ ข้อ ๕๔ (ภยเภรวสูตร) หน้า ๔๓ ในเล่มนี้

Scanned with CamScanner

จอมเทพ กล่าวโดยย่อ ด้วยข้อปฏิบัติเท่านี้ ภิกษุจึงชื่อว่าเป็นผู้หลุดพ้นแล้วด้วยธรรมเป็นที่สิ้นตัณหา มีความสำเร็จสูงสุด มีความเกษมจากโยคะสูงสุด ประพฤติพรหมจรรย์ถึงที่สุด มีที่สุดอันสูงสุด เป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย"

ลำดับนั้น ท้าวสักกะจอมเทพทรงชื่นชมยินดีพระภาษิตของพระผู้มีพระภาค ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วอันตรธานไปจากที่นั้นนั่นเอง

พระมหาโมคคัลลานะทดสอบท้าวสักกะ

[๓๙๑] สมัยนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะนั่งอยู่ในที่ไม่ไกลจากพระผู้มีพระภาค ได้มีความคิดว่า "ท้าวสักกะนั้นทราบเนื้อความแห่งพระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล้วจึงยินดี หรือว่าไม่ทราบแล้วก็ยินดี ทางที่ดี เราควรรู้เรื่องที่ท้าวสักกะจอมเทพทรงทราบเนื้อความแห่งพระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล้วยินดี หรือว่าไม่ทราบแล้วก็ยินดี"

จากนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้อันตรธานจากปราสาทของมิคารมาตา ในบุพพารามไปปรากฏในหมู่เทพชั้นดาวดึงส์ เปรียบเหมือนคนแข็งแรงเหยียดแขนออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น

ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพกำลังเอิบอิ่มพร้อมพรั่งบำเรออยู่ด้วยทิพยดนตรี ๕๐๐ ชนิด ในสวนดอกบุณฑริกล้วน ท้าวเธอทอดพระเนตรเห็นท่านพระมหาโมคคัลลานะมาแต่ไกล จึงรับสั่งให้หยุดบรรเลงทิพยดนตรีทั้ง ๕๐๐ ชนิดไว้ เสด็จเข้าไปหาท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้วตรัสว่า "นิมนต์เข้ามาเถิด ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ผู้นิรทุกข์ ขอต้อนรับ นาน ๆ ท่านจะมีเวลามา ณ ที่นี้ นิมนต์นั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้เถิด"[๑]

---

[๑] ดูเทียบ ที.ม. (แปล) ๑๐/๒๔๔/๑๘๔, องฺ.สตฺตก. (แปล) ๒๓/๕๖/๑๐๕

Scanned with CamScanner

ท่านพระมหาโมคคัลลานะนั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้แล้ว ส่วนท้าวสักกะจอมเทพได้ทรงเลือกนั่ง ณ ที่สมควรที่ใดที่หนึ่งซึ่งต่ำกว่า ท่านพระมหาโมคคัลลานะจึงทูลถามท้าวสักกะจอมเทพว่า "ท้าวโกสีย์ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถึงความหลุดพ้นด้วยธรรมเป็นที่สิ้นตัณหาโดยย่อแก่ท่านอย่างไร ขอโอกาสเถิด แม้อาตมภาพก็จักขอมีส่วนในการฟังกถานั้น"

[๓๙๒] ท้าวสักกะตรัสตอบว่า "ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ข้าพเจ้ามีกิจมาก มีหน้าที่ที่จะต้องทำอีกมาก ทั้งหน้าที่ส่วนตัวและหน้าที่ของพวกเทพชั้นดาวดึงส์ พระภาษิตใดที่ข้าพเจ้าฟังแล้วก็ลืมเสียเร็วพลัน พระภาษิตนั้น ท่านฟังดี เรียนดี ใส่ใจดีแล้ว ทรงจำไว้ดีแล้ว เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างเทวดากับอสูรได้ประชิดกันแล้ว ในสงครามนั้นพวกเทวดาชนะ พวกอสูรแพ้ ข้าพเจ้าชนะ เทวาสุร-สงครามเสร็จสิ้นแล้ว กลับจากสงครามนั้นแล้วได้สร้างเวชยันตปราสาท เวชยันต-ปราสาทมี ๑๐๐ ชั้น ในชั้นหนึ่ง ๆ มีกูฏาคาร(เรือนมียอด) ๗๐๐ หลัง ในกูฏาคารหลังหนึ่ง ๆ มีนางอัปสร ๗ องค์ นางอัปสรองค์หนึ่ง ๆ มีเทพธิดาบำเรอ ๗ องค์

ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ท่านปรารถนาเพื่อจะชมสถานที่น่ารื่นรมย์แห่งเวชยันตปราสาทหรือไม่"

ท่านพระมหาโมคคัลลานะรับโดยดุษณีภาพ

พระเถระใช้นิ้วเท้าเขย่าเวชยันตปราสาท

[๓๙๓] ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพและท้าวเวสวัณมหาราช นิมนต์ท่านพระมหาโมคคัลลานะให้นำหน้าเข้าไปยังเวชยันตปราสาท พวกเทพธิดาผู้บำเรองของท้าวสักกะเห็นท่านพระมหาโมคคัลลานะมาแต่ไกลก็เกรงกลัวละอายอยู่ จึงเข้าสู่ห้องเล็กของตน ๆ ดุจหญิงสะใภ้เห็นพ่อผัวแล้วก็เกรงกลัวละอายอยู่ ฉะนั้น

จากนั้น ท้าวสักกะจอมเทพและท้าวเวสวัณมหาราช เมื่อนิมนต์ให้ท่านพระมหาโมคคัลลานะเที่ยวเดินชมไปในเวชยันตปราสาท ได้ตรัสว่า "ท่านพระมหา-โมคคัลลานะ ขอท่านจงดูสถานที่ที่น่ารื่นรมย์แห่งเวชยันตปราสาทแม้นี้ ขอท่านจงดูสถานที่ที่น่ารื่นรมย์แห่งเวชยันตปราสาทแม้นี้"

Scanned with CamScanner

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวว่า "สถานที่ที่น่ารื่นรมย์ของท่านท้าวโกสีย์นี้งดงาม เหมือนสถานที่ของผู้ที่ได้ทำบุญไว้ในปางก่อน แม้มนุษย์ทั้งหลายเห็นสถานที่ที่น่ารื่นรมย์ใด ๆ แล้ว ก็กล่าวอย่างนี้ว่า 'งามจริง ดุจสถานที่ที่น่ารื่นรมย์ของพวกเทพชั้นดาวดึงส์"

ในขณะนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้มีความคิดว่า "ท้าวสักกะนี้เป็นผู้ประมาทอยู่มากนัก ทางที่ดี เราควรให้ท้าวสักกะนี้สังเวช" จึงบันดาลอิทธาภิสังขาร[๑] ใช้นิ้วหัวแม่เท้ากดเวชยันตปราสาทเขย่าให้สั่นสะท้านหวั่นไหว ทันใดนั้น ท้าวสักกะจอมเทพ ท้าวเวสวัณมหาราช และพวกเทพชั้นดาวดึงส์ มีความประหลาดมหัศจรรย์ใจ กล่าวกันว่า "ท่านผู้เจริญทั้งหลาย น่าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ พระสมณะมีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมาก ใช้นิ้วหัวแม่เท้ากดทิพยพิภพเขย่าให้สั่นสะท้านหวั่นไหวได้"

ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะทราบว่า "ท้าวสักกะจอมเทพทรงมีความสลดจิตขนลุกแล้ว" จึงทูลถามว่า "ท้าวโกสีย์ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสความหลุดพ้นด้วยธรรมเป็นที่สิ้นตัณหาโดยย่ออย่างไร ขอโอกาสเถิด แม้อาตมภาพก็จักขอมีส่วนเพื่อฟังกถานั้น"

ข้อปฏิบัติเพื่อความสิ้นตัณหา

[๓๙๔] ท้าวสักกะจึงตรัสว่า "ท่านพระมหาโมคคัลลานะผู้นิรทุกข์ ข้าพเจ้าจะเล่าถวาย ข้าพเจ้าเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับถวายอภิวาทแล้ว จึงได้ยืนอยู่ ณ ที่สมควร แล้วได้ทูลถามว่า 'ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กล่าวโดยย่อด้วยข้อปฏิบัติเพียงเท่าไร ภิกษุจึงชื่อว่าเป็นผู้หลุดพ้นด้วยธรรมเป็นที่สิ้นตัณหา มี

---

[๑] **อิทธาภิสังขาร** หมายถึงการแสดงฤทธิ์ ในที่นี้พระมหาโมคคัลลานเถระ เข้าอาโปกสิณแล้วอธิษฐานว่า "ขอให้โอกาส(พื้นที่)อันเป็นที่ตั้งเฉพาะปราสาท จงเป็นน้ำ" แล้วใช้หัวแม่เท้ากดลงที่ซอฟ้าปราสาทปราสาทนั้นสั่นสะท้านหวั่นไหวไปมา เหมือนบาตรวางไว้บนหลังน้ำ เอานิ้วเคาะที่ขอบบาตร ก็หวั่นไหวไปมา อยู่นิ่งไม่ได้ฉะนั้น (ม.มู.อ. ๒/๓๙๓/๒๑๑)

Scanned with CamScanner

ความสำเร็จสูงสุด มีความเกษมจากโยคะสูงสุด ประพฤติพรหมจรรย์ถึงที่สุด มีที่สุดอันสูงสุด เป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย' เมื่อข้าพเจ้าทูลถามอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า 'จอมเทพ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ได้สดับว่า 'ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น' ถ้าข้อนั้นภิกษุได้สดับแล้วอย่างนี้ว่า 'ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น' ภิกษุนั้นย่อมรู้ยิ่งธรรมทั้งปวง ครั้นรู้ยิ่งธรรมทั้งปวงแล้ว ย่อมกำหนดรู้ธรรมทั้งปวง ครั้นกำหนดรู้ธรรมทั้งปวงแล้ว เธอได้เสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง สุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม มิใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ตาม เธอพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง พิจารณาเห็นความคลายกำหนัด พิจารณาเห็นความดับ และพิจารณาเห็นความสลัดทิ้งในเวทนาทั้งหลายนั้นอยู่ เมื่อพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง พิจารณาเห็นความคลายกำหนัด พิจารณาเห็นความดับ และพิจารณาเห็นความสลัดทิ้งในเวทนาทั้งหลายนั้นอยู่ ย่อมไม่ยึดมั่นอะไร ๆ ในโลก เมื่อไม่ยึดมั่น ย่อมไม่สะดุ้งหวาดหวั่น เมื่อไม่สะดุ้งหวาดหวั่น ย่อมดับกิเลสให้สงบได้เฉพาะตน และรู้ชัดว่า 'ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป' จอมเทพ กล่าวโดยย่อ ด้วยข้อปฏิบัติเพียงเท่านี้ ภิกษุจึงชื่อว่าเป็นผู้หลุดพ้นด้วยธรรมเป็นที่สิ้นตัณหา มีความสำเร็จสูงสุด มีความเกษมจากโยคะสูงสุด ประพฤติพรหมจรรย์ถึงที่สุด มีที่สุดอันสูงสุด เป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ท่านพระมหาโมคคัลลานะ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสความหลุดพ้นด้วยธรรมเป็นที่สิ้นตัณหาโดยย่อแก่ข้าพเจ้าอย่างนี้"

ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะชื่นชมยินดีภาษิตของท้าวสักกะแล้ว อันตรธานจากหมู่เทพชั้นดาวดึงส์ มาปรากฏที่ปราสาทของมิคารมาตาในบุพพาราม เปรียบเหมือนคนแข็งแรงเหยียดแขนออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น

ครั้งนั้น พวกเทพธิดาผู้บำเรอท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อท่านพระมหา-โมคคัลลานะจากไปแล้วไม่นาน ได้ทูลถามท้าวสักกะจอมเทพว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ พระสมณะนั้นเป็นพระผู้มีพระภาคผู้เป็นพระศาสดาของพระองค์หรือหนอ"

ท้าวสักกะตรัสตอบว่า "เหล่าเทพธิดาผู้นิรทุกข์ พระสมณะนั้นไม่ใช่พระผู้มี-พระภาคผู้เป็นพระศาสดาของเรา เป็นท่านพระมหาโมคคัลลานะผู้เป็นเพื่อนพรหมจารีของเรา"

Scanned with CamScanner

พวกเทพธิดาเหล่านั้นทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ เป็นลาภของพระองค์ พระองค์ได้ดีแล้วที่ได้พระสมณะผู้มีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมากอย่างนี้ เป็นเพื่อนพรหมจารีของพระองค์ พระผู้มีพระภาคผู้เป็นพระศาสดาของพระองค์คงมีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมากเป็นอัศจรรย์เป็นแน่"

ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น

[๓๙๕] ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่งอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคย่อมทรงทราบว่า 'พระองค์เป็นผู้ตรัสความหลุดพ้นด้วยธรรมเป็นที่สิ้นตัณหาโดยย่อแก่จอมเทพผู้มีศักดามากผู้ใดผู้หนึ่งบ้าง หรือหนอ"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "โมคคัลลานะ เรารู้อยู่ จะเล่าให้ฟัง ท้าวสักกะจอมเทพเข้ามาหาเรา ถวายอภิวาทแล้วได้ประทับยืนอยู่ ณ ที่สมควร แล้วได้ตรัสถามเราว่า 'ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กล่าวโดยย่อ ด้วยข้อปฏิบัติเพียงเท่าไร ภิกษุจึงชื่อว่าเป็นผู้หลุดพ้นด้วยธรรมเป็นที่สิ้นตัณหา มีความสำเร็จสูงสุด มีความเกษมจากโยคะสูงสุด ประพฤติพรหมจรรย์ถึงที่สุด มีที่สุดอันสูงสุด เป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย' เมื่อท้าวสักกะนั้นถามอย่างนี้แล้ว เราตอบว่า 'จอมเทพ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ได้สดับว่า 'ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น' ถ้าข้อนั้นภิกษุได้สดับแล้วอย่างนี้ว่า 'ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น' ภิกษุนั้นย่อมรู้ยิ่งธรรมทั้งปวง ครั้นรู้ยิ่งธรรมทั้งปวงแล้ว ย่อมกำหนดรู้ธรรมทั้งปวง ครั้นกำหนดรู้ธรรมทั้งปวงแล้ว เธอได้เสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง สุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม มิใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ตาม เธอพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง พิจารณาเห็นความคลายกำหนัด พิจารณาเห็นความดับ และพิจารณาเห็นความสลัดทิ้งในเวทนาทั้งหลายนั้นอยู่ เมื่อพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง พิจารณาเห็นความคลายกำหนัด พิจารณาเห็นความดับ และพิจารณาเห็นความสลัดทิ้งในเวทนาทั้งหลายนั้นอยู่ ย่อมไม่ยึดมั่นอะไร ๆ ในโลก เมื่อไม่ยึดมั่น

Scanned with CamScanner

ย่อมไม่สะดุ้งหวาดหวั่น เมื่อไม่สะดุ้งหวาดหวั่น ย่อมดับกิเลสให้สงบได้เฉพาะตน และรู้ชัดว่า 'ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป' จอมเทพ กล่าวโดยย่อ ด้วยข้อปฏิบัติเพียงเท่านี้ ภิกษุจึงชื่อว่าเป็นผู้หลุดพ้นด้วยธรรมเป็นที่สิ้นตัณหา มีความสำเร็จสูงสุด มีความเกษมจากโยคะสูงสุด ประพฤติพรหมจรรย์ถึงที่สุด มีที่สุดอันสูงสุด เป็นผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

โมคคัลลานะ เรารู้อยู่ว่า 'เราเป็นผู้กล่าวความหลุดพ้นด้วยธรรมเป็นที่สิ้นตัณหาโดยย่อแก่ท้าวสักกะจอมเทพ อย่างนี้"

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสภาษิตนี้แล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะมีใจยินดีชื่นชมพระภาษิตของพระผู้มีพระภาค ดังนี้แล

จูฬตัณหาสังขยสูตรที่ ๗ จบ

๘. มหาตัณหาสังขยสูตร
ว่าด้วยความสิ้นตัณหา สูตรใหญ่

ทิฏฐิของสาติภิกษุ

[๓๙๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ภิกษุชื่อว่าสาติบุตรชาวประมง มีทิฏฐิ[๑] ชั่วเช่นนี้เกิดขึ้นว่า "เรารู้ทั่วถึงธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า วิญญาณนี้นั่นแลมิใช่อื่น ท่องเที่ยวไป แล่นไป"

ลำดับนั้น ภิกษุเป็นอันมากได้ฟังว่า "สาติภิกษุบุตรชาวประมง มีทิฏฐิชั่วเช่นนี้เกิดขึ้นว่า 'เรารู้ทั่วถึงธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า วิญญาณนี้

---

[๑] **ทิฏฐิ** ในที่นี้หมายถึงสัสสตทิฏฐิ (ม.มู.อ. ๒/๓๙๖/๒๑๒)

Scanned with CamScanner